

5 Omaisuusrikokset

5.1 Varkausrikokset ja luvattomat käytöt

Reino Sirén & Ville Hinkkanen

Varkausrikokset ovat suuri osa poliisin tietoon tulleesta rikollisuudesta. Joka viides rikos – liikenne-rikokset mukaan lukien – on varkausrikos tai moottori-ajoneuvon käyttövarkaus (2006: 21 %). Seuraamusjärjestelmässään niiden merkitys on varsin suuri. Ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomituista samoin joka viidennen päärikoksena on ollut jokin mainituista rikoksista (vuonna 2005: 20 %).

Poliisin tietoon tulleet varkausrikokset

	1997	1998	1999	2 000	2001
Varkaus (RL 28:1)	125 058	127 627	129 581	128 856	114 057
Törkeä varkaus (RL 28:2)	3 419	3 614	3 425	4 297	2 908
Näpistys (RL 28:3)	48 020	51 992	55 001	60 256	61 526
Yhteensä	176 497	183 233	188 007	193 409	178 491
<i>Muutos %</i>	<i>!0 %</i>	<i>+4 %</i>	<i>+3 %</i>	<i>+3 %</i>	<i>-8 %</i>
	2002	2003	2004	2005	2006
Varkaus (RL 28:1)	111 409	106 978	94 384	83 293	76 873
Törkeä varkaus (RL 28:2)	2 792	2 485	2 341	2 394	2 159
Näpistys (RL 28:3)	65 086	68 138	67 353	67 579	66 405
Yhteensä	179 287	177 601	164 078	153 266	145 437
<i>Muutos %</i>	<i>+0 %</i>	<i>-1 %</i>	<i>-8 %</i>	<i>-7 %</i>	<i>-5 %</i>

	<i>tammi- kesäkuu 2004</i>	<i>tammi- kesäkuu 2005</i>	<i>tammi- kesäkuu 2006</i>	<i>tammi- kesäkuu 2007</i>
Varkaus (RL 28:1)	44 059	38 515	34 133	35 335
Törkeä varkaus (RL 28:2)	1 013	1 164	1 027	1 118
Näpistys (RL 28:3)	31 852	32 119	31 362	31 595
Yhteensä	76 924	71 798	66 522	68 048
<i>Muutos %</i>	<i>-5%</i>	<i>-7%</i>	<i>-7%</i>	<i>+2%</i>

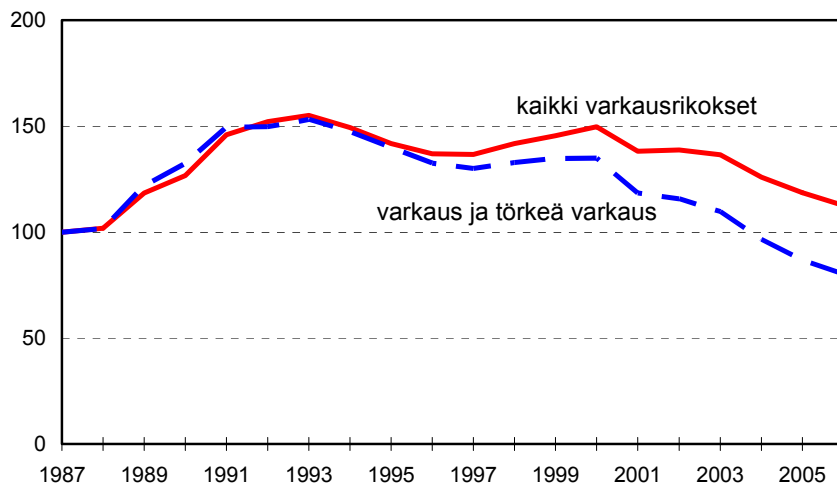
Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Vuonna 2006 poliisin tietoon tuli 145 000 varkautta, törkeää varkautta ja näpistystä. Määrä laski 5 prosenttia edellisvuodesta. Varkausrikokset vähenivät nyt kuudetta vuotta peräkkäin. Vuoden 2007 ensimmäisellä puoliskolla var-

kausrikoksia ilmoitettiin poliisille kuitenkin hieman enemmän kuin vastaavana aikana vuonna 2006. Tämä saattaa ennakoida sitä, että laskeva suunta varkausrikollisuudessa ei enää jatku.

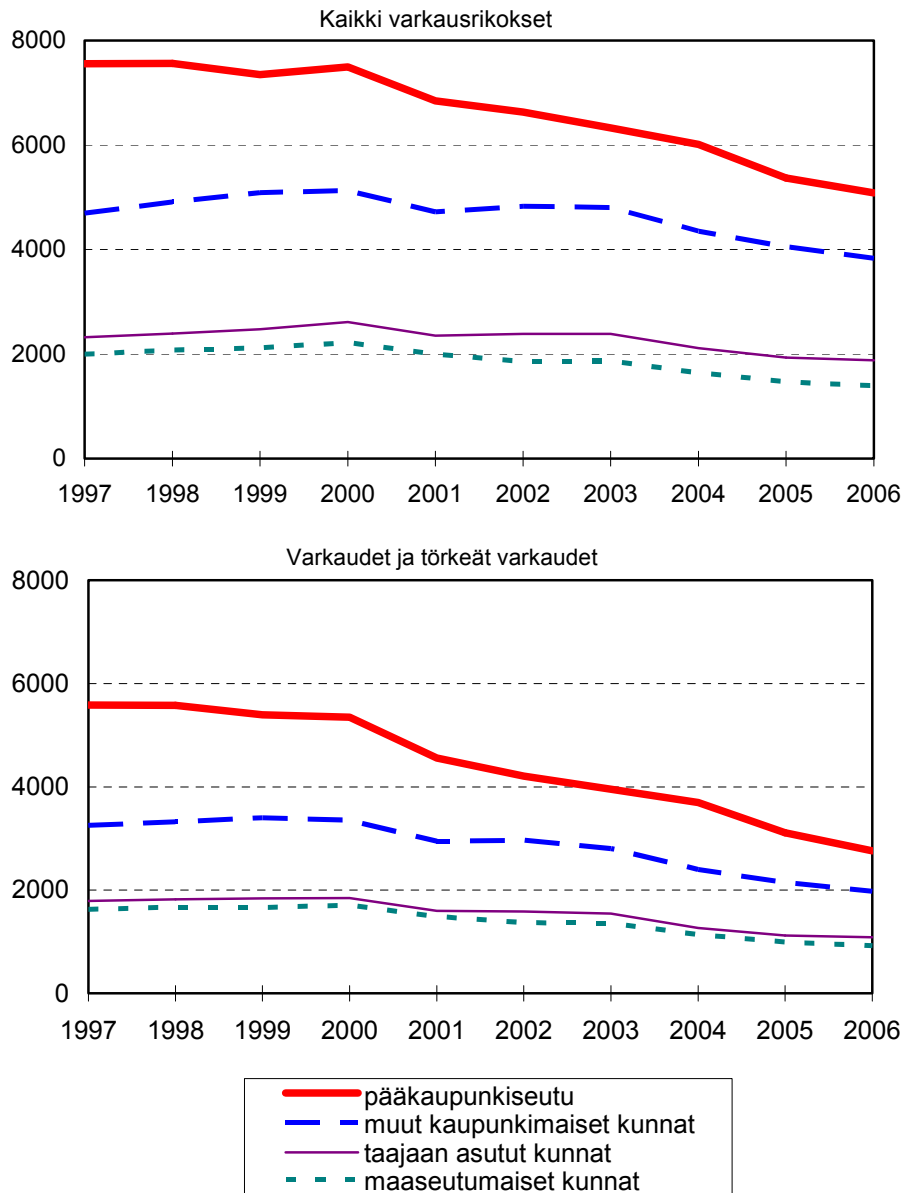
Varkausrikollisuuden kehitys pitemmällä aikavälillä, vuosina 1987–2006 (indeksisarjat) käy ilmi kuvioista 37. Kuviossa on erotettu näpistykset muista varkausrikoksista, koska niiden tilastoitu määrä on herkkä ilmoittamiskäytännön muutoksille.

Poliisiin tietoon tullut varkausrikollisuus kasvoi melko tasaisesti 1990-luvun alkupuolelle saakka. Samanlainen kasvu varkausrikollisuudessa on ollut tyyppillinen monissa vauraissa ja taloudellisesti kehittyneissä maissa. Kulutuksen kasvu ja yhteiskunnan kaupungistuminen ovat lisänneet mahdollisia rikoskohteita ja -tilaisuuksia. Suomessa varkausrikollisuuden kasvu pysähtyi 1990-luvulla samaan aikaan kun maata koetteli talouden lama. 2000-luvulla varkausrikosten määrä on kääntynyt pysyvämpään laskuun. Kehitys olisi saattanut olla suotuisampikin, ellei huumausainetilanne olisi pahentunut 1990-luvulla. Suomessakin osa varkauksista tehdään huumekaupan ja huumeiden käytön rahoittamiseksi. Toisaalta lisääntynyt liikkuvuus yli rajojen on tuonut myös Suomeen ammattimaisesti toimivia varkauksiin erikoistuneita ulkomalaisia rikollisia.

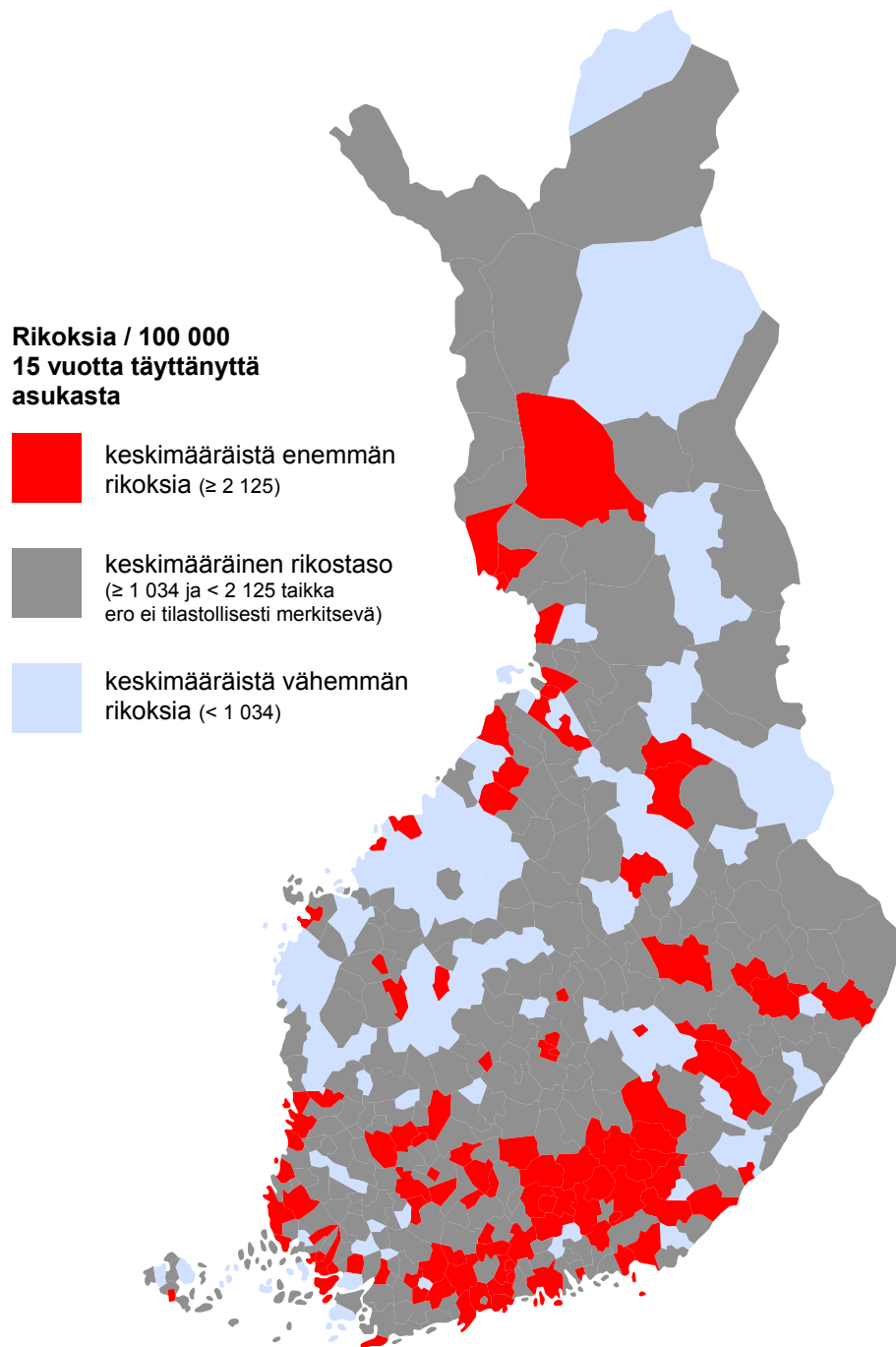
Kuvio 37 Kaikki varkausrikokset sekä varkaus ja törkeä varkaus (pl. moottoriajoneuvon anastaminen) vuosina 1987–2006. Indeksisarjat, 1987=100

Varkausrikokset kuuluvat niihin rikoksiin, joiden taso (rikoksien määrä suhteessa väestöön) vaihtelee huomattavasti paikkakuntatyypistä riippuen. Tätä valaistaan kuviossa 38.

Kuvio 38 Varkausrikokset (pl. moottoriajoneuvon anastaminen) 15 vuotta täyttäneen väestön 100 000 asukasta kohti vuosina 1997–2006

Pääkaupunkiseutu ja muut kaupunkimaiset kunnat erottuvat rikostasoltaan selvästi muista kunnista. Asukasta kohden varkauksia ja törkeitä varkauksia on pääkaupunkiseudulla kolminkertainen määrä taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin verrattuna. Varkausrikokset ovat 2000-luvulla vähentyneet kaikissa aluetyypeissä.

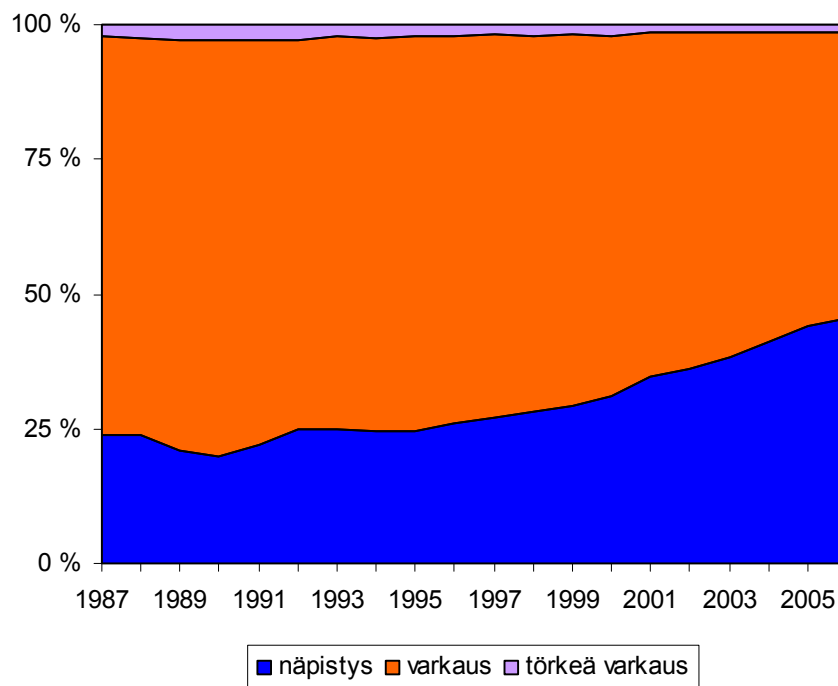
Kuvio 39 Varkausrikokset (RL 28:1–3) kunnittain 15 vuotta täyttäneen väestön 100 000 asukasta kohti vuonna 2006 (alin ja ylin 25 prosenttia, vain tilastollisesti merkitsevät erot kuntien keskiarvosta)

Kuviossa 39 esitetään kartalla varkausrikollisuuden alueellisia eroja. Kartta kuvaa varkausrikosten määrää kunnittain asukaslukuun suhteutettuna vuonna 2006 (ri-

koksia 100 000 15 vuotta täyttäneitä asukasta kohden). Karttaan on merkitty rikostasoltaan korkeimmat ja matalimmat kunnat (ylin ja alin 25 prosenttia).

Varsinkin pienten kuntien varkausrikosten määrässä voi esiintyä suhteellisesti huomattavaa vaihtelua vuodesta toiseen. Tämä satunnaisvaihtelu on otettu huomioon siten, että kartalle on merkitty poikkeavalla värillä vain ne kunnat, joissa rikosten suhteellinen osuus eroaa tilastollisesti merkitsevästi ($p < 0,05$) kaikkien kuntien keskiarvosta (1 708 rikosta/100 000 asukasta).

Varkausrikollisuudessa voidaan havaita jossain määrin alueellista keskittymistä. Väestöön suhteutettu varkausriski on suurimmillaan kaupungeissa, kärjessä Helsinki, Turku, Lahti ja Oulu. Kartalta erottuu lisäksi pääkaupunkiseudulta Kaakkois-Suomeen kulkeva vyöhyke, jolla sijaitsee runsaasti ns. kesämökkikuntia. Pohjanmaan rannikolta ulottuu Kainuuseen ja edelleen Itä-Lappiin puolestaan laaja, hajanainen alue, jolla varkausrikoksia esiintyy monin paikoin keskimääräistä vähemmän. Erityisen vähän omaisuusrikoksia suhteessa väestöön tehdään eräissä Keski-Pohjanmaan kunnissa.

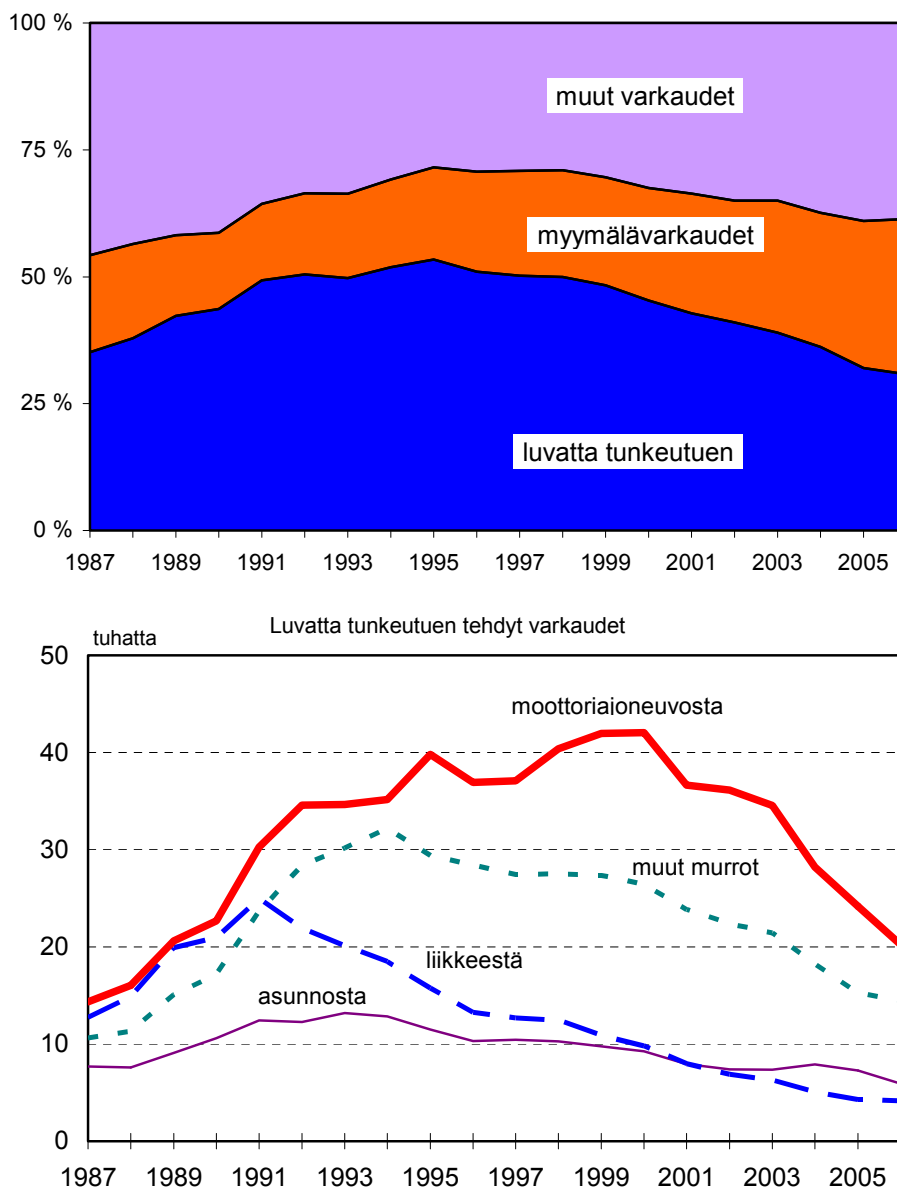

Kuvio 40 Varkausrikosten (vuodesta 1991 mukaan lukien moottoriajoneuvon anastaminen) jakautuminen törkeisiin varkauksiin, varkauksiin ja näpistyksiin vuosina 1987–2006

Kuvio 40 näyttää varkausrikosten jakauman rikosnimikkeen mukaan. Pääosa varkausrikoksista, noin puolet, kirjataan (tavallisiksi) varkauksiksi (2006: 53 %). Näpistysten osuus on vähitellen kasvanut (2006: 46 %). Törkeiksi varkauksiksi

luokiteltuja tekoja on vain puolitoista prosenttia kaikista varkausrikoksista. Rikoksnimikkeen valinta perustuu muun muassa anastetun omaisuuden arvoon.

Sisällöllisesti paremmin varkausrikollisuutta kuvaa poliisitilaston ryhmitteily, jossa rikokset jaetaan luvatta tunkeutuen tehtyihin varkauksiin, myymälävarkauksiin ja muihin varkausrikoksiin (kuvio 41).

Kuvio 41 Varkausrikokset (vuodesta 1991 mukaan lukien moottoriajoneuvojen anastaminen) tekotavan ja kohteen mukaan vuosina 1987–2006

Luvatta tunkeutuen tehtyjen varkauksien määrä saavutti huippunsa 1990-luvun puolivälissä, jolloin niitä oli miltei puolet kaikista varkausrikoksista.

Myöhemmin 1990-luvulla murtojen määrä kääntyi laskuun niin, että vuonna 2006 niitä oli enää kolmannes (31 %) kaikista varkausrikoksista. Osuus on suunnilleen sama kuin 1980-luvun puolivälissä. Suhteellisesti eniten ovat vähentyneet liikemurrot. Niitä tilastoitiin enimmillään 25 000 vuonna 1991, josta niiden määrä on vähentynyt kuudesosaan. Vuonna 1993 kirjattiin 13 200 asuntomurtoa, vuonna 2006 yli puolet vähemmän eli 5 900. Luvatta tunkeutuen tehtyjen varkauksien vähenemisen eräänä syynä lienee omaisuuden parempi suojaus. Suojauskeinoista tiedottaminen ja niiden markkinointi on tehostunut ja yrityksiin ja kotitalouksiin on hankittu enenevästi erilaisia hälytys- ja murrenesteolaitteita. Myös perinteisten yksinkertaisten suojauskeinojen kuten oven takalukituksen käyttö kotitalouksissa on lisääntynyt (Niemi 2000; vuosien 2003 ja 2006 kansallisten uhritutkimusten perusaineistot). Yrityksissä ja työpaikoilla on myös huomattavasti tehostettu sekä elektronista että henkilöstön suorittamaa kulunvalvontaa.

Automurtojen suosio perustuu siihen, että murtautuminen autoihin on helppoa ja tekijät pitävät kiinnijäämisriskiä muihin varkauskohteisiin verrattuna pienenä. Lisäksi autoissa on usein helposti rahaksi muutettavaa tavaraa. Poliisin arvion mukaan rikokset liittyvät usein huumeiden käyttöön. Myös automurrot ovat kuitenkin viime vuosina vähentyneet selvästi. Kampanjointi ja autojen parempi murtosuojaus lienee eräs syy tähänkin kehitykseen. Lisäksi eräillä paikkakunnilla, pienen mutta aktiivisen rikollisjoukon kiinnijääminen vaikuttaa heti rikosmääriin. Vuonna 2002 syytteeseen joutui kymmenkunta eteläsuomalaista miestä automurtosarjasta johon liittyi yli 600 rikosta. Kyseessä lienee laajin Suomessa paljastunut autorikosjuttu.

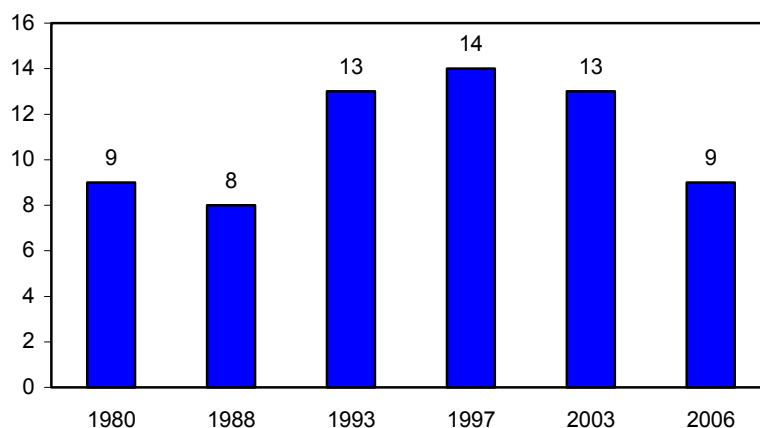
Varkauskohteiden suosio saattaa muuttua myös muista syistä. Esimerkiksi bensiniin hinnan nopea nousu on lisännyt houkutusta polttoainevarkauksiin.

2000-luvun uusi rikoskohde on matkapuhelin. Vuonna 2002 poliisille ilmoitettiin noin 14 000 matkapuhelimen varkautta (Takala 2003). Kaikista varkausrikoksista siis noin 8 prosentissa matkapuhelin sisältyi anastettuun omaisuuteen. Matkapuhelimien halpeneminen voi kuitenkin vähentää niiden merkitystä rikoskohteina.

Poliisille ilmoitettujen myymälävarkauksien ja -näpistysten määrä on vuodesta 1987 lähes kaksinkertaistunut ja niiden osuus kaikista varkausrikoksista kasvanut. Vuonna 2006 lähes joka kolmas (31 %) poliisin tietoon tullut varkausrikos oli myymälävarkaus tai -näpistys. Näidenkin rikosten määrällinen kasvu näyttää kuitenkin viime vuosina pysähtyneen.

Haastattelututkimusten tietoja varkausrikollisuudesta

Valtakunnallisissa kyselytutkimuksissa on vuodesta 1980 lähtien selvitetty rikosten ja tapaturmien kohteeksi joutumisen yleisyyttä. Näiden tutkimusten mukaan on varkausrikosten (yritykset mukaan lukien) uhreja ollut 15–74-vuotiaista eri vuosina seuraavasti:

Kuvio 42 Varkausrikosten kohteeksi joutuneita 15–74-vuotiaista (%). Lähteet: Hakamo ym. 2006 ja vuoden 2006 kansallisen uhrihaastattelututkimuksen perusaineisto.

Ensimmäisessä tutkimuksessa vuonna 1980 noin joka kymmenes haastateltu kertoi joutuneensa varkausrikoksen tai sen yrityksen kohteeksi. 1990-luvulla uhriksi joutuminen lisääntyi, kohoten 14 prosenttiin 15–74-vuotiaasta väestöstä. Vuoden 2003 kyselyssä nousu ei enää jatkunut ja viimeisimmän uhritutkimuksen mukaan varkausrikoksen kohteeksi joutuneita oli selvästi aikaisempia vuosia vähemmän. Kehitys vastaa suurin piirtein tilastoidun varkausrikollisuuden kehitystä samana ajan jaksena, joka myös on kääntynyt laskuun.

Vuonna 2006 yhdeksän sadasta haastatellusta kertoi itseensä, kotitalouteensa tai alaikäiseen lapseensa kohdistuneesta varkaudesta. Tämä vastaa kaikkiin kotitalouksiin yleistettynä yli 230 000 rikosta. Lisäksi jotkut henkilöt ja kotitaloudet olivat joutuneet varkauden uhriksi useammin kuin kerran vuoden aikana. Haastattelututkimusten perusteella varkausrikosten kokonaismäärä on siten paljon poliisin tilastoimaa rikollisuutta suurempi. Ero korostuu kun otetaan huomioon, että mainittujen tutkimusten ulkopuolelle jäävät yrityksiin ja yhteisöihin kohdistuneet rikokset.

Vuoden 2006 kyselyn ennakkotietojen mukaan varkauksista vajaa kolmannes oli polkupyörävarkauksia (30 %). Autoista varastamisia tai autojen käytövarkauksia oli rikoksista kahdeksan prosenttia. Polkupyöriin ja autoihin kohdistuneet varkaudet ovat siis miltei 40 prosenttia koko rikosmassasta. Niiden osuus on suunnilleen sama kuin vuonna 2003 mutta pienempi kuin vuoden

1997 haastattelututkimuksessa (vuonna 1997: 49 %) (Heiskanen ym. 2001; Hakamo ym. 2006).

Suomi on myös osallistunut vuodesta 1989 lähtien kansainvälisiin haastattelututkimuksiin. Taulukossa 19 esitetään eräiden varkaustyyppien yleisyys näiden tutkimusten mukaan sekä vastaava tieto vuosien 2003 ja 2006 kansallisista tutkimuksista (Heiskanen ym. 2004; vuoden 2006 uhrihaastattelututkimuksen perusaineisto).

Kyselyt osoittavat, että varkausrikosten yleisen vähenemisen taustalla on etenkin polkupyörävarkauksien ja autojen sisältä tehtyjen anastusten kohteeksi joutumisten väheneminen viime vuosina.

Taulukko 19 Eri varkauksien kohteeksi vuoden aikana joutuneet (prosentteina 15 vuotta täyttäneestä väestöstä) vuosien 1989–2006 tutkimuksissa

	1989	1992	1996	2000	2003	2006
Polkupyörävarkaus	3,1	5,0	5,4	4,9	4,2	3,5
Varkaus autosta	2,7	2,9	2,9	2,8	2,8	1,3
Asuntomurto	0,6	0,6	0,6	0,3	0,5	0,5
Asuntomurron yritys	0,4	0,5	0,7	0,9	0,5	0,3
Varkaus henkilöltä	4,3	3,4	3,3	3,7	2,8	2,3

Lähteet: Aromaa & Heiskanen 2000a; Heiskanen ym. 2004; Vuoden 2006 kansallisen uhrihaastattelututkimuksen perusaineisto.

Uhritutkimuksissa on pääasiassa selvitetty vain yksityisten henkilöiden tai kotitalouksien kokemia rikoksia. Yrityksiin suunnatut kyselytutkimukset osoittavat, että yritysten joutuminen eri rikosten tai häiriötekojen kohteeksi on varsin tavallista. Suomen Yrittäjien vuonna 2000 tekemässä selvityksessä ilmeni, että joka kuudenteen kyselyyn osallistuneista pienistä ja keskisuurista yrityksistä (n=895) oli murtauduttu vuoden 1999 aikana (Holm ym. 2000).

Rikosvahingot

Kattavia koko maata koskevia tietoja varkausrikoksista aiheutuneista vahingoista ei koota säännönmukaisesti. Väestökyselyillä voidaan kuitenkin arvioida kotitalouksille omaisuusrikoksista koituneita vahinkoja. Rikosvahingoista laativat omia tilastoja ja selvityksiä myös monet yhteisöt ja liikelaitokset.

Vuotta 2003 koskevan haastattelututkimuksen mukaan kotitalouksiin kohdistuneista varkauksista aiheutui (euroiksi muutettuna) noin 164 miljoonan euron kokonaisvahinko¹ (Hakamo ym. 2006). Kotitaloudet saivat rikosvahin-

¹ Kokonaisvahinko = anastetun omaisuuden arvo + vahingoitetun omaisuuden arvo ! takaisin saadun omaisuuden arvo. Arviot vahingoista perustuvat haastateltujen antamiin tietoihin.

kojen korvauksina arviolta 35 miljoonaa euroa, joten niiden lopulliseksi vahingoksi jäi noin 129 miljoonaa euroa. Rikosvahingoissa tapahtuneita muutoksia ei voi arvioida kovin tarkkaan haastatteluaineistojen perusteella. Mainittakoon kuitenkin, että vuoden 1997 tutkimuksessa varkausrikosten kokonaisvahinko oli samaa suuruusluokkaa kuin vuonna 2003 (Hakamo ym. 2006).

Kaupan keskusliitto arvioi vähittäiskaupan varkaushävikin olevan vuosittain 1,5 prosenttia kaupan liikevaihdosta, joka vastaa 375 miljoonaa euroa. Ulkopuolisten tekemien varkauksien, ryöstöjen ja murtojen osuudeksi arvioidaan 1 prosentti liikevaihdosta eli noin 250 miljoonaa euroa ja henkilökunnan ja tavaroiden kuljetuksen yhteydessä tehtyjen varkauksien osuudeksi 0,5 prosenttia eli noin 125 miljoonaa euroa. Lisäksi vähittäiskauppa arvioi turvallisuuskustannusten (investoinnit ja ylläpito) olevan vuodessa 75–100 miljoonaa euroa (Kaupan keskusliitto 2004).

Suomen Yrittäjien turvallisuuskyselyn mukaan murroista aiheutui yrityksille vuonna 1999 arviolta (euroiksi muutettuna) 84–118 miljoonan euron välittömät kustannukset (Holm ym. 2000). Samassa selvityksessä on arvioitu, että rikollisuuden kokonaiskustannukset, eli rikosvahingot (ennen vakuutuskorvauksia) ja ennalta ehkäisevän toiminnan kustannukset ovat pk-yritysten osalta 420–588 miljoonaa euroa vuodessa.

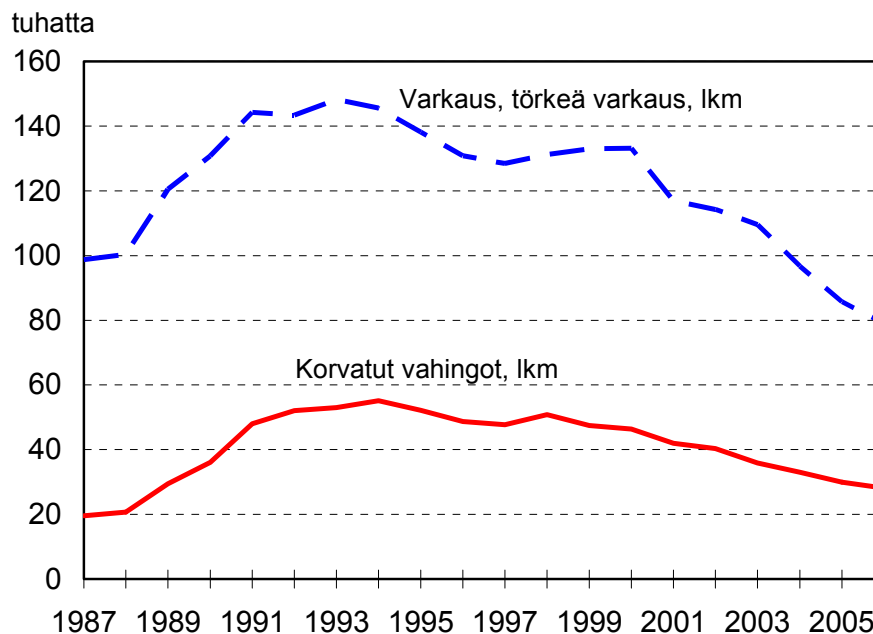
Rikosten johdosta maksetut vakuutuskorvaukset kuvaavat myös rikosvahinkojen suuruutta. Vakuutusyhtiöt maksoivat vuonna 2006 muista kuin autoihin kohdistuneista murto-, varkaus- ja ilkivaltavahingoista asiakkaille korvauksina 22 miljoonaa euroa (vuonna 2004: 26 milj. euroa, vuonna 2005: 23 milj. euroa). Korvattujen varkaustapausten määrä, samoin kuin korvaussumma kasvoi jyrkästi vuosina 1989–1991. Sittemmin korvausten määrä on tasaisesti pienentynyt, kuten poliisin tietoon tullut varkausrikollisuuskin (kuvio 43) (Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto. Vahinkotilasto 14.6.2007).

Varkausrikosten ilmitulo ja piiloon jäävä rikollisuus

Kyselytutkimukset osoittavat, että varkauksia tapahtuu paljon enemmän kuin mitä poliisin rikostilastosta ilmenee. Viime vuosina rikokset ovat kuitenkin lisääntyvästi tulleet myös poliisin tietoon. Vielä vuonna 1980 oli kotitalouksiin kohdistuneista varkausrikoksista vain joka kolmas ilmoitettu poliisille, mutta vuoden 2003 tutkimuksessa jo yli puolet (53 %). Ilmituloasteen nousun vuoksi haastattelututkimusten ja poliisitilaston antama kuva rikoskehityksestä on erilainen. Varkausrikollisuus ei todennäköisesti ole kasvanut 1980- ja 1990-luvulla niin jyrkästi kuin tilastoitu rikollisuus näyttää.

Vuotta 2006 koskevan kyselyn tulokset viittaavat siihen, että varkausrikosten ilmituloaste on kääntynyt hienoiseen laskuun. Todettakoon, että tämän on vastoin väkivallassa havaittua kehitystä, jossa poliisille ilmoitettujen tapausten osuus on jatkanut kasvuaan (ks. II.A.3).

Siihen, ilmoitetaanko rikoksesta poliisille, vaikuttaa anastetun omaisuuden arvo, se onko omaisuus vakuutettu ja ilmoittamisen helppous. Vakuutuskorvauksen saaminen edellyttää, että rikoksesta on ilmoitettu poliisille. Vakuutuksen korvaamien murto- ja varkausvahinkojen lukumäärä onkin seurannut tilastoitua rikollisuutta, mutta lisääntyen sitä nopeammin. Vuonna 1985 noin viittä poliisin tietoon tullutta varkautta ja törkeää varkautta kohden oli yksi korvattu vahinkotapaus. Vuoteen 2004 mennessä suhde on muuttunut niin, että kolmea poliisin tietoon tullutta rikosta kohden oli yksi korvattu vahinkotapaus (kuvio 43). Anastuksen kohteeksi joutunut omaisuus näyttää siis yhä useammin olleen vakuutuksen suojaama. Yhdistelmävakuutukset ja vakuutusten korvauspiirin laajentuminen ovat ilmeisestikin lisänneet rikoksista ilmoittamista.

Kuvio 43 Poliisin tietoon tulleet varkaudet ja törkeät varkaudet ja vakuutusyhtiöiden korvaamat murto- ja varkausvahingot vuosina 1987–2006 (vuodesta 2003 lähtien myös ilkivaltavahingot)

Rikosten ilmituloon vaikuttavat myös rikollisuutta koskevat asenteet ja se millaisiksi teon selvittämismahdollisuudet arvioidaan. Esimerkiksi myymälävarkaus johtaa rikosilmoitukseen yleensä vain jos tekijä saadaan verekseltään kiinni. Muut varkaudet ilmenevät vasta inventaarioissa. Kiinnijoutumisen to-

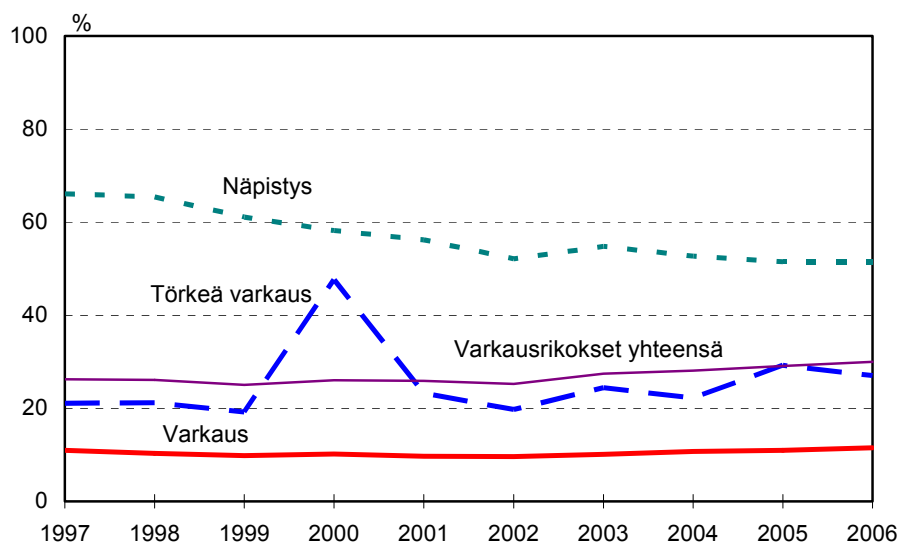
dennäköisyys riippuu paljon valvonnasta. Sen tehostuminen ennaltaehkäisee rikoksia, mutta samalla lisää ilmitulevia rikoksia.

Myös rikoksesta ilmoittamisen helppous vaikuttaa tilastoidun rikollisuuden määrään. Muun muassa polkupyörien ja matkapuhelimien anastuksista, joiden tutkinnassa ei välittömästi tarvita poliisia paikalle, on parin vuoden ajan ollut mahdollista tehdä ilmoitus internetin kautta, mikä on luultavasti lisännyt ilmoitusalttiutta.

Varkausrikosten selvitysprosentti

Varkausrikosten selvitysaste on viime vuosina kääntynyt hienoiseen nousuun. Vuonna 2006 ilmoitetuista varkausrikoksista selvitettiin vuoden loppuun mennessä 30 prosenttia (vuonna 2004: 28 prosenttia). Tavallisista varkauksista selvitettiin joka yhdeksäs. Selvitysaste on matala johtuen ilmoitusalttiuden lisääntymisestä ja rikosrakenteen muuttumisesta, jonka seurauksena poliisille ilmoitetaan enenevästi yksinkertaisia mutta tutkinnallisesti vaikeasti selvitettäviä rikoksia (mm. polkupyörävarkaudet).

Törkeiden varkauksien selvitysaste saattaa huomattavasti vaihdella vuodesta toiseen, kuten vuoden 2000 luku osoittaa, jos poliisi onnistuu selvittämään laajoja rikossarjoja. Näpistysten korkeahko selvitysaste – vuonna 2006 näpistyksistä selvitettiin yli puolet – johtuu etupäässä myymälänäpistysten ilmitulotavasta. Yleensä rikos selviää vain jos tekijä jää paikanpäällä kiinni.

Kuvio 44 Varkausrikokset: selvitettyjä rikoksia (%) vuoden aikana poliisin tietoon tulleista rikoksista 1997–2006

Moottoriajoneuvon anastukset, käyttövarkaudet ja luvattomat käytöt

Toiselle kuuluvan irtaimen omaisuuden, kiinteän koneen tai laitteen luvaton käyttöä koskevat säädökset ovat rikoslain 28 luvun pykälissä 7–9. Ne koskevat myös moottorikulkuneuvoja. Vuonna 2002 eduskunta hyväksyi esityksen erityisen moottorikulkuneuvon käyttövarkauden lisäämisestä rikoslakiin (HE 240/2001). Säädös tuli voimaan 1.10.2002.

	1997	1998	1999	2000	2001
Moottoriajoneuvon anastus (RL 28:1–3)	1 882	1 524	1 716	1 796	1 615
Luvaton käyttö, lievä luvaton käyttö (RL 28:7,9), käyttövarkaus, lievä käyttövarkaus (1.10.02 lähtien) (RL28:9a,c)	20 057	24 806	27 848	24 549	20 926
Törkeä luvaton käyttö (RL 28:8), törkeä käyttövarkaus (1.10.02 lähtien) (RL 28:9b)	76	74	47	46	49
Yhteensä	22 015	26 404	29 611	26 391	22 590
Muutos %	+9 %	+20 %	+12 %	+11 %	-14 %
	2002	2003	2004	2005	2006
Moottoriajoneuvon anastus (RL 28:1–3)	1 569	1 133	1 362	1 373	1 737
Luvaton käyttö, lievä luvaton käyttö (RL 28:7,9), käyttövarkaus, lievä käyttövarkaus (1.10.02 lähtien) (RL28:9a,c)	21 516	20 731	17 929	15 387	13 511
Törkeä luvaton käyttö (RL 28), törkeä käyttövarkaus (1.10.02 lähtien) (RL 28:9b)	37	58	34	31	32
Yhteensä	23 122	21 922	19 325	16 791	15 280
Muutos %	+2 %	-5 %	-12 %	-13 %	-9 %

	tammi- kesäkuu 2004	tammi- kesäkuu 2005	tammi- kesäkuu 2006	tammi- kesäkuu 2007
Moottoriajoneuvon anastus (RL 28:1–3)	455	503	540	608
Luvaton käyttö, lievä luvaton käyttö (RL 28:7,9), käyttövarkaus, lievä käyttövarkaus (1.10.02 lähtien) (RL28:9a,c)	8 913	7 381	6 427	6 303
Törkeä luvaton käyttö (RL 28:8), törkeä käyttövarkaus (1.10.02 lähtien) (RL 28:9b)	17	17	10	25
Yhteensä	9 385	7 901	6 977	6 936
Muutos %	-10 %	-16 %	-12 %	-1 %

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

On tehtävä ero auton ”varastamisen” ja ”käyttövarkauden” tai ”luvattoman käytön” välillä. Varkaudesta on kyse silloin, kun tarkoituksena on erottaa ajoneuvo lopullisesti omistajansa hallinnasta, esimerkiksi myymällä se edelleen – sellaisenaan tai osiin purettuna. Rikoksella tavoitellaan taloudellista hyötyä

ja kysymys voi olla hyvinkin organisoidusta rikollisesta toiminnasta. Ns. ”autovarkauksista” vain vähemmistö on tällaisia rikoksia. Tavallisimmin on kyse käyttövarkaudesta, jolloin auto viedään ilman lupaa omistajaltaan, sillä ajellaan lyhyen aikaa ja se hylätään käytön jälkeen. Useimmiten omistaja saa autonsa takaisin, joskaan ei aina vahingoittumattomana. Asetta vakavampia käyttövarkauksia ovat ne, joissa samalla anastetaan autosta irtainta omaisuutta tai autoa käytetään muun rikoksen tekemisessä ns. keikka-autona. Luvallisesti, esimerkiksi vuokrattuna käyttöön saadun auton palauttamatta jättäminen, ei yleensä ole käyttövarkaus vaan luvaton käyttö.

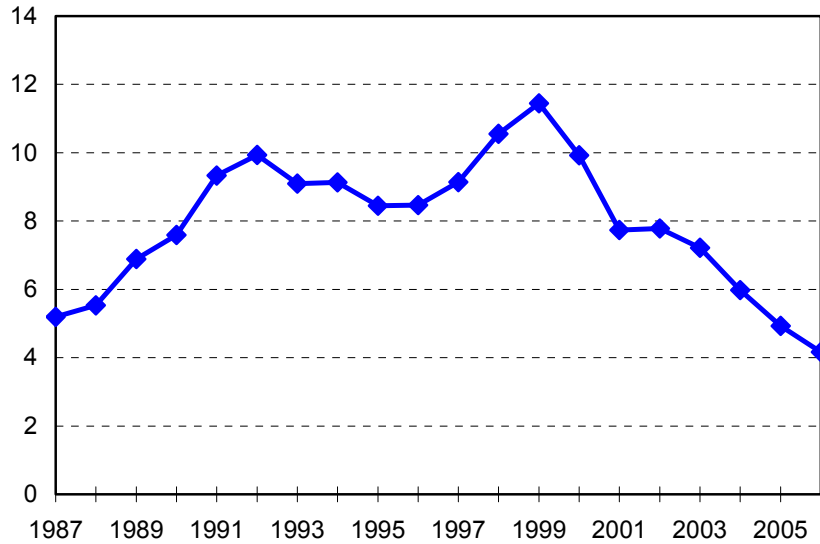
Vuonna 2006 poliisin tietoon tuli 15 000 moottoriajoneuvon anastusta, käyttövarkautta tai luvattonta käyttöä. Vuoden 2002 lainmuutoksen jälkeen käyttövarkauksista on tullut tämän rikosryhmän tyyppirikos. Rikoksista käyttövarkauksia (ml. törkeä tekemuoto) oli 81 prosenttia, anastuksia 11 prosenttia, ja luvattomia käyttäjiä (ml. törkeä tekemuoto) 8 prosenttia. Rikosten määrä on 2000-luvulla kääntynyt selvään laskuun.

Poliisin etsintärekisteriin merkittiin vuoden 2006 aikana 7 300 rikoksella vietyä autoa, runsaat 600 moottoripyörää ja 1 300 mopoa (KRP 2007). Etsinnässä olleiden autojen, mopojen ja moottoripyörien yhteismäärä on laskenut seitsemänä vuonna peräkkäin sen oltua enimmillään yli 15 000 vuonna 1999. Vuoden aikana viedyistä autoista oli vielä kateissa vuoden vaihteessa 13 prosenttia. Tästä voidaan karkeasti arvioida, että noin joka seitsemäs anastettu auto jää pysyvästi kateisiin. Moottoripyöristä ja mopoista jää kateisiin paljon useampi, eli runsaat puolet (KRP 2007).

Moottoriajoneuvojen määrä kuvaa mahdollisten rikoskohteiden lukuisuutta. Siksi on perusteltua suhteuttaa rikollisuus myös ajoneuvokantaan. Vuonna 2005 rikoksella vietyjä autoja ja moottoripyöriä oli noin kolme 1 000 rekisteröityä ajoneuvoa kohden. Mopot joutuivat anastetuiksi paljon useammin; suhdeluku on lähes kahdeksan 1 000 mopoa kohden. Kuviossa 45 moottoriajoneuvoihin kohdistuneen rikollisuuden kehitystä tarkastellaan viimeisten 20 vuoden aikana. Rikokset on suhteutettu autojen, moottoripyörien ja mopojen määrään. 1980-luvun puolivälin jälkeen rikokset lisääntyivät ajoneuvokantaa nopeammin. Näin jatkui 1990-luvun alkupuoliskolle saakka jolloin vuosittain, karkeasti ottaen, joka sadas auto joutui anastuksen tai luvattoman käytön kohteeksi. Nytemmin suhde on painunut lähelle neljää ja on samaa tasoa kuin kaksikymmentä vuotta sitten.

Ajoneuvovarkaudet ja luvattomat käytöt ovat siis vähentyneet sekä absoluuttisesti että suhteessa ajoneuvokantaan. Merkittävänä syynä on erilaisten ajonestolaitteiden yleistyminen, eli rikoksenteon vaikeutuminen. Sähköinen käynnistykseenestolaite tuli pakolliseksi kaikissa uusissa henkilöautoissa loka-

kuusta 1998 lähtien. Anastukset kohdistuvatkin tällä hetkellä selvästi eniten 80-luvun lopun sekä 90-luvun alkupuolen vuosimalleihin (Tiainen 2006). Ajoneuvokannan uusiutuessa yhä suuremmassa osassa autoista on suojaus varkauden tai luvattoman käytön varalta.

Kuvio 45 Moottoriajoneuvon anastukset ja luvattomat käytöt (käyttövarkaudet) tuhatta autoa ja moottoripyörää kohti vuosina 1987–2006

Kansallisten ja kansainvälisten uhrihaastattelututkimusten mukaan (vuosina 1989–2006) on Suomen kotitalouksista 0,4–0,8 prosentilta varastettu (otettu luvatta käyttöön) auto viimeksi kuluneen vuoden aikana (taulukko 20). Autorikosten väheneminen ei ilmene yhtä selvästi haastattelututkimuksissa kuin tilastoidussa rikollisuudessa. Joka tapauksessa, rikokset ovat Suomessa harvinaisempia kuin keskimäärin tutkimukseen osallistuneissa Euroopan maissa (vuonna 1996 maiden keskiarvo oli 1,2 %) (Aromaa & Heiskanen 2000a; Heiskanen ym. 2004; vuoden 2006 kansallisen uhrihaastattelututkimuksen perusaineisto).

Taulukko 20 Autovarkauden kohteeksi vuoden aikana joutuneet (15 vuotta täyttäneestä väestöstä) vuosien 1989–2006 tutkimuksissa

	1989	1992	1996	2000	2003	2006
Autovarkaus	0,4	0,7	0,5	0,4	0,8	0,4

Lähteet: Heiskanen ym. 2004; vuoden 2006 kansallisen uhrihaastattelututkimuksen perusaineisto.

Moottoriajoneuvon anastamiset ja luvattomat käytöt ovat tyypillisesti olleet nuorison rikollisuutta. Vielä 1990-luvun alussa näihin rikoksiin syylliseksi

epäillyistä noin joka kuudes oli alle 15-vuotias ja yli puolet alle 18-vuotiaita. Tilanne on nyt toinen, sillä vuonna 2006 mainittuihin rikoksiin tai käyttövarkauksiin syylliseksi epäillyistä enää vain neljä prosenttia oli alle 15-vuotiaita ja 16 prosenttia alle 18-vuotiaita. Epäiltyjen ikärakenteen vanheneminen kieli autorikosten luonteen muuttumisesta. Satunnaiseen käyttöön luvatta ottaminen on vähentynyt ja sen tilalle on tullut suunnitelmallisempi rikoshyötyyn tähtäävä anastaminen, kuten autojen tai moottoripyörien purku varaosiksi ja varaosien edelleen myynti.

Vuonna 2005 vakuutusyhtiöt korvasivat autovakuutuksen perusteella vajaat 21 000 vahinkoa, joiden syynä oli ajoneuvoon tai sen vakiovarusteeseen kohdistunut varkaus, luvaton käyttö tai niiden yritys. Korvauksina vakuutusyhtiöt maksoivat 19 miljoonaa euroa. Keskimääräinen korvaus oli 927 euroa. Korvausten kokonaissumma pieneni 17 prosenttia edellisvuodesta. Enimmillään se oli 231 miljoonaa markkaa (38,8 miljoonaa euroa) vuonna 1992 (Liikennevakuutuskeskus 2007a).

Moottoriajoneuvojen käyttövarkaudet ja luvattomat käytöt vaarantavat myös liikenneturvallisuutta. Nopeusrajoituksista piittaamattomuus on yleistä ja autonanastajat ovat usein päihtyneitä. Vuonna 2006 oli käyttövarkauteen syylliseksi epäillyistä 37 prosenttia alkoholin ja/tai jonkin muun päihteen vaikutuksen alaisena. 1990-luvun puolivälissä arvioitiin, että pelkästään luvatta käyttöön otetuilla autoilla ajettujen liikenneonnettomuuksien vuoksi aiheutui vuodessa noin 34 miljoonan euron (200 milj. mk) vahingot (Mikkonen ym. 1992; Beilinson ym. 1996).

Ajoneuvorikosten selvitysprosentti vaihtelee huomattavasti rikosnimikkeen mukaan. Vuonna 2006 kirjatuista moottoriajoneuvojen anastuksista oli vuoden loppuun mennessä selvitetty kahdeksan prosenttia, käyttövarkauksista 24 prosenttia ja luvattomista käytöistä 46 prosenttia.

Muun omaisuuden luvaton käyttö

	1997	1998	1999	2000	2001
Muun omaisuuden luvattomat käytöt (RL 28:7–9)	14 460	12 927	10 842	10 268	8 714
<i>Muutos %</i>	-8 %	-11 %	-16 %	15 %	15 %
	2002	2003	2004	2005	2006
Muun omaisuuden luvattomat käytöt (RL 28:7–9)	8 477	7 881	6 359	4 795	4 056
<i>Muutos %</i>	-3 %	-7 %	-19 %	-25 %	-15 %

	<i>tammi- kesäkuu 2004</i>	<i>tammi- kesäkuu 2005</i>	<i>tammi- kesäkuu 2006</i>	<i>tammi- kesäkuu 2007</i>
Muun omaisuuden luvattomat käytöt (RL 28:7–9)	2 825	2 158	1 700	1 787
<i>Muutos %</i>	-11 %	-24 %	-21 %	+5 %

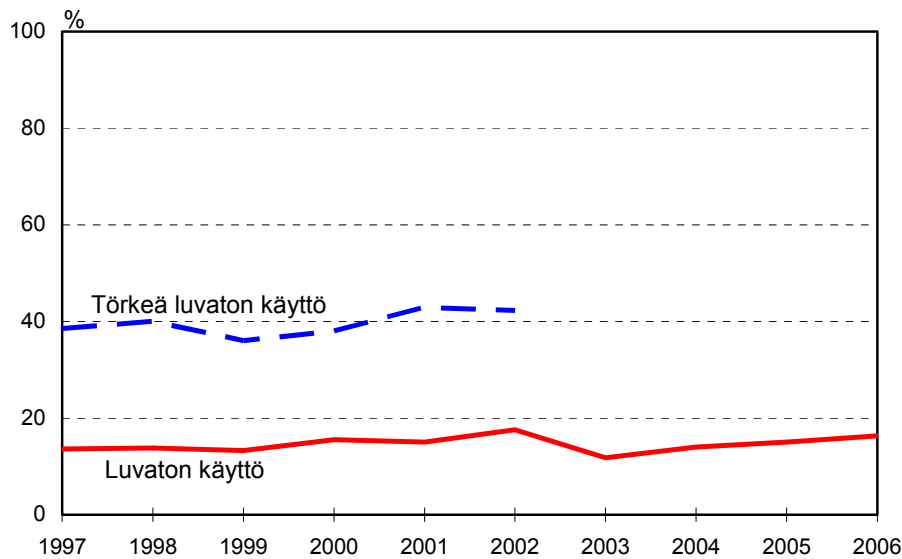
Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Vuonna 2006 poliisi kirjasi 4 000 muun omaisuuden kuin moottorikulkuneuvon luvaton käyttöä. Tyypillisesti on kysymys vuokratun laitteen tai tavaran kuten DVD-tallenteen palauttamatta jättämisestä. Rikosten määrä on vähentynyt voimakkaasti viime vuosina. Tammi-kesäkuussa 2007 niitä oli kuitenkin hieman enemmän kuin vuotta aikaisemmin, joten laskeva kehitys ei kenties enää jatku.

Omaisuuden törkeä luvaton käyttö (muu kuin moottoriajoneuvon) on rikosnimikkeenä harvinainen. Vuonna 2006 niitä ei tilastoitu koko maassa yhtään.

Luvattomien käyttöjen selvitysprosentti

Moottoriajoneuvojen luvattomien käyttöjen ja muiden luvattomien käyttöjen selvitysprosentit on saatavissa erikseen vasta vuodesta 2006 lähtien. Siksi kuvion 46 esitykseen sisältyvät tilastointisyistä myös moottoriajoneuvojen luvattomat käytöt. Luvattomien käyttöjen yhteinen selvitysprosentti on viimeisten kymmenen vuoden aikana jonkin verran laskenut. Vuonna 2006 tietoon tulleista luvattomista käytöistä selvitettiin samana vuonna 16 prosenttia. Moottoriajoneuvojen luvattomien käyttöjen (viidesosa kaikista luvattomista käytöistä) selvitysprosentti (46 %) poikkeaa kuitenkin huomattavasti muista luvattomista käytöistä, joista selvitettiin vain joka kolmastoista (8 %).

Kuvio 46 Luvaton käyttö: selvitettyjä rikoksia (%) vuoden aikana poliisin tietoon tulleista rikoksista 1997–2006 (sisältää ka myös moottoriajoneuvojen luvattomat käytöt. Törkeä luvaton käyttö: vuodesta 2003 selvitysastetta ei esitetä rikosten pienen kokonaismäärän vuoksi).

Yhteenveto

- Vuonna 2006 tuli maassamme poliisin tietoon 145 000 varkausrikosta. Varkausrikollisuuden kasvu pysähtyi 1990-luvulla, rikosten määrä kääntyi laskuun ja lasku on jatkunut. Vuonna 2006 varkausrikokset vähenivät edelleen kaikissa kuntatyypeissä.
- Varkausrikoksista vajaa kolmannes oli luvatta tunkeutuen tehtyjä. Automurtojen, liikemurtojen ja asuntomurtojen määrä on edelleen laskenut.
- Myymälävarkauksien ja -näpistysten määrä on pysynyt ennallaan.
- Vuoden 2006 kansallisessa uhritutkimuksessa noin joka yhdestoista haastateltu kertoi itseensä tai kotitalouteensa kohdistuneesta varkaudesta. Noin puolet näistä varkausrikoksista ilmoitettiin poliisille. Varkauksista kolmannes oli polkupyörävarkauksia ja alle kymmenesosa autoista varastamisia tai autojen käyttövarkauksia.
- Poliisi tilastoi vuonna 2006 15 000 moottoriajoneuvon anastusta, käyttövarkausta tai luvattonta käyttöä. Ajoneuvovarkauksien määrä on selvästi laskenut viime vuosina.